

HET HUWELIJK VAN MIJN OUDERS

Het Huwelijk van mijn ouders

Het relaas van een gebroken gezin

Tia Kloots

©2017 Tia Kloots

Vormgeving: Bert Holtkamp

Foto omslag: Vlaardingen, Hoogstraat 95

ISBN: 978 94 634 2216 1

Uitgegeven via: Mijnbestseller.nl

Woord vooraf

Hoe ik er toe kwam

De directe aanleiding voor mij om dit boekje te schrijven was een samenloop van droevige omstandigheden: de plotselinge dood van mijn broer in 2010, gevolgd door een onoplosbaar conflict met mijn tweede zus.

Deze gebeurtenissen gaven mij de impuls om naar de diepere oorzaken van onze gebroken gezinsrelaties te zoeken en het verleden eens goed onder de loep te nemen.

Om te beginnen bij het oorlogsverleden van mijn vader: ik heb altijd geweten dat hij aan het verzet had deelgenomen, maar wat hij precies deed bleef voor mij duister. Er werd thuis niet of nauwelijks over gesproken. Een hele enkele keer hoorde ik wat flarden van mijn moeder, maar voor zover ik me herinner heeft hij er zelf nooit met ons over gesproken. Eigenlijk werd er altijd neerbuigend over gedaan. Ik begrijp nog steeds niet helemaal waarom, maar het is bij ons thuis nooit helemaal op waarde geschat. Het enige wat we wel konden zeggen was dat hij bij het ‘verzet’ had gezeten. En dat was het.

In feite wist ik van niets.

In maart '49 vertrok hij naar Nederlands-Indië dat kort daarna onafhankelijk werd (december '49) en voortaan Indonesië zou heten, in de zomer van 1952 kwam hij terug. Over zijn verblijf daar heb ik altijd het vreemde vermoeden gehad dat hij bij de politionele acties betrokken was geweest, wat volstrekt buiten de realiteit was omdat die al hadden plaats gevonden in 1947 en 1948, dus vóór hij daar was.

Pas in mijn latere leven, toen ik al in de veertig was, gaf mijn vader mij het Rotterdams Dagblad met een uitgebreid interview met hem over zijn verzetstijd, en zelfs toen dacht ik bij het lezen van het woord knokploegen nog, 'bah, knokploegen, heb je dan geknokt tijdens de oorlog?' Ik heb nooit de moeite genomen er echt achter te komen. Dat was toen ook tamelijk onmogelijk, want alle informatie bleef achter slot en grendel in de overheidsarchieven. En van het NIOD, het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, had ik weliswaar gehoord, maar ik dacht niet dat ik me daartoe kon wenden. Dat voelde voor mij als een blijk van wantrouwen tegenover mijn vader. Alsof ik hem achter zijn rug zou willen bespioneren. Ik wilde natuurlijk ook niets weten omdat ik bang was nare dingen te zullen horen of lezen.

Na zijn dood in 1996 ben ik op het NIOD gaan lezen in de boeken van Lou de Jong en begon ik er iets meer van te begrijpen. In zijn latere leven toen hij gescheiden was van mijn moeder en getrouwd met Lily, kwam het verzet tijdens gesprekken op etentjes en op verjaardagen wel aan de orde, maar pas na 2010/2011 ben ik er echt ingedoken

en heb ik kunnen lezen wat hij allemaal tot stand heeft gebracht en waar hij zich voor heeft ingezet. En schaamde ik me diep voor mijn minachting en onwetendheid. Want ik realiseer me nu dat hij niet alleen op veel terreinen actief is geweest en heel veel moed en lef heeft getoond, te veel zelfs soms, maar ook dat hij erg geïnteresseerd was in het wel en wee van zijn medemens en zijn sociale omgeving. Kortom, dit boekje is voor mij een hommage aan hem, zij het postuum.

Maar helaas is er ook een andere kant aan zijn moed en heldendom, en dat is het effect ervan: een verstoord huwelijk en gezinsleven. Hij is waarschijnlijk te lang ondergedompeld geweest in oorlogsgeweld en daardoor getraumatiseerd geraakt, waardoor hij niet meer in staat was een normaal gezinsleven te leiden.

Ik heb getracht de ontwrichting in ons gezin en de impact die dat heeft gehad op alle gezinsleden, weer te geven.

Ik heb dat uiteindelijk gedaan in een sterk verkorte versie. Ik heb alleen een aantal hoogte- en dieptepunten vermeld, en een korte levensbeschrijving van mijn ouders tot hun dood gegeven. Over mijn zussen heb ik weinig informatie verstrekt, omdat ze nog in leven zijn. Over mijn broer meer, omdat ik met hem de meest persoonlijke band had.

1.

Achtergrond en kennismaking van mijn ouders Ton en Greetje.

Op een mooie dag in mei (1939) fietste Greetje Dorsman, twintig jaar oud en een aantrekkelijke verschijning, door Vlaardingen Ambacht, waar ze dichtbij woonde. Op de Verkadesingel werd ze nagefloten door een donkerharige jongeman. Meestal negeerde ze dit soort gesjans, maar ditmaal werd ze op de een of andere manier geïntrigeerd, misschien ook door zijn poging er nog iets achteraan te roepen, ze hoorde het niet goed, het klonk als: hola, mooie benen! wat ze wel een compliment vond. Ze stapte pardoes van haar fiets en begon een praatje. – Hé, ik ken je helemaal niet, woon je hier ook in de buurt? vroeg ze. Hij zei dat hij uit Maassluis kwam maar in Vlaardingen werkte. Ondertussen begluurde ze hem vanuit een ooghoek en vond hem stiekem wel leuk. Hij was niet groot, maar hij had wel iets, misschien kwam het door zijn donkere haar en zijn blauwe ogen, of door zijn kromme neus die hem iets aandoenlijks gaf. Maar ze kon er niet op ingaan, want ze was al verloofd met Jan Bos, die op haar wachtte in Zuid-Amerika, waar hij door zijn ouders naartoe was gestuurd om het familiebedrijf over te nemen. Zij zou hem later nareizen en dan zouden ze trouwen.

Desondanks slokte de kennismaking met Ton haar al snel helemaal op. Ze gingen vaak samen fietsen, wandelen of naar de bioscoop. Er was één bioscoop in Vlaardingen (dat is nog steeds zo) met heel aardige films uit de jaren dertig. Hun favoriete films waren vooral Amerikaanse misdaadfilms in zwart-wit met Humphrey Bogart en Katharine Hepburn in de hoofdrollen. Ook maakten ze kennis met hun wederzijdse ouders.

Nog geen maand na de ontmoeting met Ton schreef ze Jan een korte brief. Ze durfde de ware reden eigenlijk niet te zeggen, maar kon er niet om heen. Met een zwaar gemoed postte ze de brief, maar was tegelijkertijd opgelucht dat ze nu niet in haar eentje op de boot naar Zuid-Amerika hoefde, een onzekere toekomst tegemoet.

Greetje woonde bij haar ouders aan de Kethelweg in Vlaardingen in een oud statig huis met een voor- en achtertuin. Ze was enig kind, had het gymnasium met succes doorlopen en had een paar jaar in Leiden oude talen gestudeerd, maar dat was op niets uitgelopen, ze voelde zich niet prettig alleen op een studentenkamer en daardoor ging ze te veel naar feesten. De studie oude talen was ook niets voor haar, veel te saai, te droog en te wetenschappelijk. Nu was ze dus weer thuis en sliep op haar vroegere kamer, tot ieders tevredenheid. Haar ouders vonden Ton wel aardig hoewel ze hem niet het juiste type voor hun dochter vonden, ietwat te stoer misschien, maar dat zeiden ze niet.

Haar vader was uitgever en eigenaar van 'De Nieuwe Vlaardingse Courant' en de bijbehorende drukkerij. Tevens be-

zat hij een kantoorboekhandel aan de Hoogstraat in het centrum van Vlaardingen. Hij was een echte liberaal in de meest letterlijke zin, hij stemde later ook VVD. Rond de verkiezingen stond er in mijn jeugd zelfs een groot oranje bord bij hen in de tuin van de VVD met Oud als lijsttrekker. Haar moeder was onderwijzeres geweest maar moest haar baan opgeven toen ze trouwde! (Zo was de wet in die tijd, die is pas veranderd eind jaren vijftig, toen ik al op de middelbare school zat). Daarna heeft ze nooit meer gewerkt. Ze nam het huishouden en de daarbij behorende plichten hoog op en beschouwde die als haar 'baan'. Alle huishoudelijke werkzaamheden werden nauwkeurig gepland en op vaste dagen door het dienstmeisje uitgevoerd, op maandag werd zoals het hoorde de was gedaan, op dinsdag het zilver gepoetst, op woensdag de ramen gelapt, en zo de week uit. Voor alle karweitjes had ze wel een mannetje of meisje. Een tuinman voor de tuin, een werkster voor de schoonmaak, en de wasserij voor het beddengoed.

Ze adoreerde haar enige dochter, deed alles voor haar en kwam zelf altijd op de tweede plaats. Greetje liet zich dat gewillig aanleunen. Zij wist ook niet beter dan dat het zo hoorde, dat zij het middelpunt van de wereld was.

Maar toch voelde Greetje zich thuis ook eenzaam en alleen, vertelde ze later aan ons, haar vier kinderen. Zij had niemand om mee te spelen. Ze miste een broer of zus als speelkameraadje. Als ze op een zwoele zomeravond 's avonds uit het raam hing, en ze de kinderen van de burens buiten met elkaar op het groene grasveld voor hun huis zag spelen, voelde ze die enorme behoefte het meest. Dan

wendde ze zich teleurgesteld af van het raam en ging Latijnse woordjes leren op haar bed.

Helaas zat er bij haar ouders een tweede kind niet meer in, ze waren bij haar geboorte al redelijk op leeftijd geweest, ze waren allebei dertig! En haar vader vond één kind wel genoeg. Hij was ook liever op zichzelf, zonder drukte of gedoe van kinderen en andere mensen. Hij was een beetje een zonderling en was als het even kon te vinden op de Bommeer, een meertje bij Maasland, waar hij in zijn eentje in zijn kano over de daar op uitkomende vlieten dobberde. Of, nog liever misschien, zat hij aan de waterkant van de vaart (tussen Vlaardingen en Delft) te tekenen of te schilderen met een bevriende schilder.

De liefde voor het kanoën heeft Greetje van hem meegekregen. In haar jonge jaren nam hij haar regelmatig mee en liet haar in haar eigen kano ook urenlang over de vlieten peddelen. Ze was er dol op en zou later ook regelmatig in haar eentje op het water te vinden zijn. Misschien was ze wel net zo zonderling als hij!

Ton woonde tijdens de kennismaking met Greetje ook nog bij zijn ouders, in Maassluis, en fietste elke dag op en neer naar Vlaardingen, waar hij als tweede inspecteur van politie werkte. Dat was hij al gewend van zijn middelbare schooltijd, toen hij de hbs in Vlaardingen bezocht. Zijn ouders waren lieve mensen, die de christelijke naastenliefde hoog in het vaandel hadden. Zijn vader was daar al een aantal jaren aangesteld als vrijzinnig hervormd dominee en was erg geliefd bij zijn parochie. Hij werd door hen op

handen gedragen. Hij had een zacht karakter, was zeer sociaal en maakte het altijd iedereen naar de zin, daarbij was hij toch ook een echte godsgeleerde, die de bijbelteksten zeer serieus nam en er uren achtereen op kon studeren.

Zijn vrouw was als domineesvrouw ook tamelijk actief, ze bezocht af en toe een liefdadigheidsinstelling, deed huisbezoeken en woonde de theekransjes bij van de vrouwenkringen waar ze bij de thee graag een taartje nam. Ze was dol op hun theekransjes, niet alleen vanwege de zoetigheden maar ook vanwege de roddels over de stadsgenoten die ze daar hoorde. Ze roddelde gretig mee met haar vriendinnen. Ook in latere jaren als ze bij ons thuis logeerde kwamen er altijd verhalen over bepaalde mensen uit Maassluis, vooral over dominee Bosman van de gereformeerde kerk, collega dominee van haar man. Diens naam viel nogal eens in een gesprek maar zei me niks, omdat nooit werd uitgelegd hoe het nu zat met de kerken en de dominees in Maassluis.

Zijn vader was altijd al dominee geweest, eerst in Langerak aan de Lek, waar hij met zijn vrouw Martha de mooie pastorie naast de kerk aan de rivier betrok. Daar zijn Ton en zijn zus Pop geboren, vlak na elkaar, en heeft Ton een 'fantastische' jeugd gehad, ongeveer tot zijn achtste jaar. Ton was een echt polderkind, stoer, energiek, ondernemend en stout. Hij haalde graag kattenkwaad uit, deed drollen door de brievenbus bij mensen die hij niet kon uitstaan, of keutels in de klompen van boeren die in een winkel een boodschap deden, en rende hard weg als ze de deur uit kwamen. Of smeerde het aan de winkeldeuren. Altijd iets

Kerk en pastorie in Langerak

met poep. Soms met andere boerenkinderen, en ook met zijn zusje, die graag met jongens speelde. Ze trokken veel met elkaar op. Toen ze samen een keer in de sneeuw op hun sleetje van de dijk roetsjten, en tegen de muur van hun huis aan knalden, braken ze allebei hun neus. Die bleven sindsdien bij allebei scheef staan, zodat ze hun hele leven precies dezelfde kromme neus hadden. Ze waren toen vier en vijf jaar oud.

Zijn vader is daarna nog als predikant in verschillende andere gemeentes beroepen, dat was achtereenvolgens Melissant, waar hun derde kind, Paul, is geboren, Zwammerdam waar Ton en Pop het grootste deel van de lagere school hebben doorlopen en uiteindelijk Maassluis, waar broer Han ter wereld kwam. Het gezin bestond dus uit zes mensen, drie jongens en één meisje. Het leeftijdsverschil tussen Ton en Paul was zes jaar, en tussen Ton en Han tien. Han was een nakomertje, en werd erg verwend door zijn moeder.

Pop heeft alle drie haar broers ruimschoots overleefd. Zij trouwde al op jonge leeftijd met Kees, een serieuze jongen uit Maassluis die theologie studeerde en ook dominee wilde worden. Ze kregen zes kinderen, waarvan er drie in de oorlog zijn geboren. Kees werd na de oorlog beroepen als dominee in Emmeloord, de nieuwe stad in de Noord-Oostpolder die toen pas was drooggelegd, en waar hij zich als één van de eerste bewoners met zijn gezin vestigde en huisvesting kreeg in de pastorie naast de kerk. Ze waren dus echte pioniers. De kinderen leefden voornamelijk in de ontluikende natuur van de nieuwe polder, en hadden een heel andere jeugd dan wij in het Westen. Maar in huis was het natuurlijk ook een drukte van jewelste met zes kinderen. Als de herrie haar te machtig werd, sloot Pop zich op in de wc, om daar met een paar boeken uit de wereldliteratuur urenlang te zitten lezen, hoorden we van Oma Kloots, de moeder van Ton, die regelmatig bij ons kwam logeren en dan verhalen vertelde over de ‘Poppenkinderen’ en hoe het er bij hen aan toging).

Omdat ik nieuwsgierig was naar het oorlogsverleden van mijn vader heb ik haar geïnterviewd toen ze 97 jaar oud was. Ze vertelde uitvoerig over haar jeugd in Langerak, over het kattenkwaad dat ze samen met Ton uithaalde, en over de gebroken neuzen, over de oorlog in Maassluis, en vooral ook over Tons verleden, over zijn rol bij het verzet in de oorlog en vooral over zijn verblijf na de oorlog in Indonesië. Ze wist te vertellen dat Ton in Indonesië bij de geheime dienst werkzaam was geweest (iets wat ik nog nooit had gehoord) en dat hij daarom dus nooit iets kon zeggen of loslaten. Niemand van zijn familie wist er iets van. Door

haar ben ik toen gaan speuren bij het Nationaal Archief in Den Haag, maar veel verder dan één keer een briefje van zijn hand en een notitie van zijn aanwezigheid op een vergadering bij de Netherlands Forces Intelligence Service, de NEFIS, ben ik niet gekomen. De archieven in Den Haag over de Indonesische kwestie zijn ondoorgrondelijk en potdicht. Tamelijk frustrerend. Pas rond 2050, als iedereen dood is, zijn ze toegankelijk.

Vlaardingen in het begin van de oorlog

In Vlaardingen was er inmiddels van de oorlog wel het een en ander te merken. Al sinds de mobilisatie in 1939 was de aanwezigheid van Nederlandse militairen in de stad normaal geworden. Veel jongens liepen rond in militair uniform. Die waren of opgeroepen voor militaire dienst, of het weekend even terug met verlof.

Na 10 mei 1940, - de dag van de Duitse inval, die begon met een hevig en fel luchtalarm en met het ongewone geluid van honderden overvliegende Duitse vliegtuigen, en de capitulatie na enkele dagen - was de sfeer in de stad snel veranderd. Sindsdien zag je overal Duitsers op straat. Binnen de gemeentelijke instellingen, de postkantoren, de politiebureaus en bij de burgerlijke stand hadden de Duitsers en ook de NSB'ers al snel belangrijke posten overgenomen. Daardoor was het voor de gewone burger bij een bezoek aan een loket moeilijk zijn houding te bepalen en te weten of degene die je hielp te vertrouwen was. Maar als men zich goed en rustig gedroeg gebeurde er niet veel, althans niet in de eerste jaren.